

AZERBAJCAN

AZERBAIDJAN АЗЕРБАЙДЖАН ASERBAIDSCHAN

Azerbaycan Milli Birliđinin Organıdır

АЗЕРБАЙДЖАН

EDITOR: „AZERBAJCAN“

Munich 5, Rumfordstr. 34/3, Tel. 290 660 Germany

Druck: Buchdruckerei «EINHEIT», München 56, Hofangerstr. 73

M U N I C H

3 üncü yıl

Ocak 1953

Sayı 8

A Z E R B A Y C A N

AZERBAIDJAN

АЗЕРБАЙДЖАН

ASERBAIDSCAN

Milli Birlik organıdır

3 üncü yıl

Oçak 1953

No. 8

Hürriyet ve bağımsızlığa doğru

1952-inci yıl bitmiştir. Bu yılda hürriyet ve demokrasi cephesi büyük zaferler kazanmıştır. Amerika başta olarak Hür Dünya, Sovyet emperyalizmine karşı hızla tek bir cephe kurmaktadır. Bu yüzden, Sovyetler Ittifakı yeni yılı korkular içinde karşılıyor. Orada "Stalin sosyalizmin" esas iktisadi kanunu hüküm sürmektedir.

Bu kanun halkları istismar etmek, var yoktan çıkarmak ve dilenci haline salmak, başka memleketlerin halklarını esaret altına almak için harblar açmaktan ibarettir.

Sovyetlerde zulüm zahmetkeş insanı seadetden de mahrum etmiştir. Orada şahsiyet hürriyetinden bir elamet, bile kalmamıştır. Orada yalnız Stalin hürdür, Bütün başka adamlar ise istismar için yararlı olan ham insan materialı hesab olunur. Orada her geçen yıl insanın ömründen gedir, kalbinin bir hissesini söküp götürür.

Sovyet esiri milyonların yüreginde yeni yılı karşılarken ancak biricik istek oyana biler: o da hürriyet ve bağımsızlık arzusudur! Sulh arzusu, azad emek, hoşbaht hayat arzusu! Sovyet adamı 1952-inci yılı bu arzularla yola salır o, elli üçüncü yılı karşılarken Hür Dünya'dan imdat bekliyor, o hür yaşamak, hür çalışmak ve hür yaratmak istiyor.

1953-üncü yılı Çin, Polonya, Macaristan, Bulgariya, Albanya, Romanya, Çekoslavakiya aynı arzu ve ümitlerle bekliyorlar. Hür emeğin tatlı meyvesini yeniden tatmak, hürriyetin seadeti ni yeniden duymak istiyorlar.

Geçen yıl bir daha gösterdi ki, hür insanlar sovyet emperyalizmine karşı savaşa kalkmışlar. Onlar hürriyet, demokrasi bayrağı altında daha sık birleşirler.

1953-üncü yılı biz istiklal savaşçıları da büyük ümitlerle karşılıyoruz. Bu ümitlerin kıymeti ve güzelliği savaştadır. Söz ile emelin canlı vehdeti, arzu ile savaşın kırılmaz birliği bizim hayatımızın güzel hususiyetlerinden biridir. Bizde söz iştir, arzu savaştır.

Bu savaşta insan merd ve cesur, necib ve hayirhah, doğrucul ve zehmetseven olur. Coşkun vatanperverlik duygusu da bu mübarizede doğur.

Bizi yükselten, yüreğimizi sevinç ve ferehle dolduran, fikrimize kanat veren, büyük arzularımızı çiçeklendirecek yalnız o dur-istiklal savaşı. İnsanın ezemet ve şöhreti savaştadır. Savaşan özünün en yüksek arzularına çata bilir. Buna göre de eski yılı yola salıp, yeni yılı karşılarken her bir Azeri-Türk öz işlerine yekün vurur. Bir daha geçen günlere, bir de ileriye-yeni yılın açılan ufuklarına bakıyor.

Bir yıl nasıl gelip geçmiştir ? Her gün bir takvim varakı gibi ömürden gitmiş mi, yoksa bir işe, bir faaliyete çevrilerek yaşıyor ? Bizim günlerimiz ve arzularımız yaşıyor.

Bağımsızlığın ilk seheri açılacak. O ne kadar parlak, ne kadar ışıklı ve güzel olacak. Bu seherin hoş yüzüne baktıkça insan ilham dolu bir yürekle yaşamak ve yaratmak isteyecek. Yeni yıl erefesinde Amerika Halkının sesi büyük bir kuvve ile yüceldi. Bu ses hürriyet uğrunda, zorbalık ve tecavüzkârlık siyasetine son verilmesi uğrunda, azadlık seven Kore halkına karşı vahşi muharibeye son koyulması uğrunda yüz milyonlarla insanlara yeni kuvvet verir.

Amerikalılar yeni 1953-üncü yıla kendi kuvvetlerine barsılmaz inamla dahil olurlar. Amerikalılar bununla fahr ediyorlar ki, onların vatani Hür Dünya'ya başcılık odur.

Demokrasi yolu yenilmezdir. Demokrasi ideleri Sovyet mahkûmu halkların yolunu ışıklandırır ve onları hürriyet ve bağımsızlık uğrunda mübarizeye çağırır.

Üzeyir Hacıbeyli „Leyli-Mecnun“ Operasının 45 ci yıldönümüne ithaf ediyorum

Yazan: Mecid Musazade

Ölmek, o geniş köprüden her kes geçecektir.
Bir bade ki, ondan bütün alem içecektir.

Her süslü çiçek, sonda sararmış kuru yaprak:
İnsan nedir? Hep evveli toprak, sonu toprak.

Cafer Cabbarlı

VAKİTSİZ BATAN GÜNEŞ

1948 ci yılın 23 kasım günü, değil yalnız Azerbaycana, hem de Türk ve müslüman alemine çok ağır bir itki getirdi. Medeniyet tarihimize siyah çercivede kayd edilecek bu tarihte, çağdaş Azerbaycan musikisinin Türk ve Müslüman Dünyasının ilk opera ve operet banisi Ü. Hacıbeyli, hemen-hemen elli senelik bir çalışmadan sonra, gözlerini bu dünyaya kapamış ve Büyük Tanrının rahmetine kavuşmuştur.

Bununla da Azeri Türkleri Üzeyir Hacıbeylinin simasında en değerli evlatlarından birini kaybetmiştir.

kadirşinaz halkımız, onun musiki sahesinde de istedadlı ve medeni bir halk olduğunu ortaya çıkaran merhum bestekârımızı, milli operamızın ölmez babasını ebedi ikametkâhına götürürken, akıttığı göz yaşları ile onu değerlendirmiştir.

Bakü caddelerinde tabutunu mezari başına kadar omuzlarında taşıyan onbinlerle halk, ustamızın aziz hatiresini ebedileştirmiş ve bununla da ona dünya durdukca yıkılmıyacak bir abide dikmiştir.

Halkımızın bu ağır itkidenden aldığı derin yara yenice örtülme-ye başlarken, Büyük Tanrı ona bir yara daha vurdu. Kıymetli bestekârımızın vefatından henüz iki yıl gecmeden, çağdaş Azerbaycan musiki tarihinde aşağı yukarı kendisi kadar mevkii olan kardeşi Zülfügar Hacıbeyli de gözlerini kapamış ve merhum

beraderinin gittiği yolu takib etmiştir. Böylelikle bu iki mehriban kardeşin aziz ruhları birbirine kavuşmuştur.

Her iki bestekârimız gerek bir kardeş ve gerekse de müasır Azerbaycan musikisinin inkişafında ve yaranmasında birbirlerinden ayrılmaz olduklarından, biz de onları birbirlerinden ayırma yacayız.

Üzeyir beyden bahs etmek, Zülfügar beyden ve ondan konuşmak Üzeyir beyden bahs etmek demek olduğundan biz de bu yazımızda bu iki kardeşe fark koymıyacak ve onların arasından set çekmiyeceyiz.

Milli Azerbaycan Operasının eşsiz babası Üzeyir Hacıbeyli 1885 ci yılının 17 Eylülünde Azerbaycanın Ağcabedi mıntakasında merhum Abdul Hüseyin beyin ailesinde dünyaya gelmiştir. Üzeyir çocukluğunu ondan iki yıl evvel doğan kardeşi Zülfügar'la ve üç sene sonra doğan kardeşi Ceyhunla birlikde, 19 cu yüzyılın musiki ve hanendeler merkezi olan Şuşa şehrinde geçirmiştir.

Gerek Üzeyir ve gerekse Zülfügar ve Ceyhun beyler hele küçük yaşlarından başlayarak, musikiye olan marak ve meyillerini göstere bilmişlerdi.

Onların babaları Abdul Hüseyin Hacıbeyli ve amcaları Hacı bey, devrin maarifçilerinden ve o zaman büyümeğe başlayan milli teceddüt tereftarı olduklarından, evladlarına sağlam bir tahsil vermeğe çalışmışlardı. Bu maksatla, Üzeyir 19 cu asrın sonlarına doğru Maverayı Kafkasya mıkıyasında şöhret kazanmış Gori seminerine gönderilmişti. 1899 ve 1904 ci seneler arasında tahsil gören Üzeyir, musiki alanındaki ilk teoretik bilgisini de burada almıştır.

1905 ci yılda Rusya çarizmine karşı mücadelenin en kızgın devrinde Bakü'ya gelen genc Üzeyir Hacıbeyli, mutlakiyet aleyhine açılan milli savaşa bir muharir ve yazıcı gibi koşmuştu. O "hayat" "İrşad" ve "Tarakki" dergilerinde en yüksek noktasma çatan milli intibahın ilerlemesi uğrunda bütün bilgi, becerik ve kuvvetini esirgememiştir.

Çok çalışkan, enerjik ve yorulmağın ne olduğunu bilmeyen genc muharrir, yalnız yazıcılık etmekle kifayetlenmemiştir. Idaredeki vazifesini bitirdikten sonra, eve dönürken, o, istirahat vaktını musikiye serfetmiş ve bu sahadaki bilgisini derinleştirmiştir.

Genc heveskâr Üzeyir Hacıbeyli bu andan başlayarak, zengin ve derin bir geçmişe malik olan Azerbaycan halk mukamatlarını¹⁾ tetkike başlamıştır. Bu bakımdan, o, Nevvab Karabağ'dan sonra musiki sahesindeki ilk ilmi tetkikatçıdır.

Kompozitörün yaratıcılık devrinin birinci pillesine tesadüf eden bu devirde, o, bütün gayelerini halk musikisini öğrenmeye ve bestekârlık teknikini derinleştirmeye serfetmiştir.

Merhum bestekârimızın edebi yaratıcılık fealiyyetine geçmezden evvel, küçük bir haşiye çıkmak mecburiyetinde kalacağız.

Gerek Üzeyir ve gerekse de Zülfügar beyler yazdıkları operalara ilham manbei olarak, çok zengin ve geniş Azerbaycan folklor'unu almışlardır. Onlar, asırlardan beri dodaklardan doğa, ağızlarından ağızlara dolaşagelen şifahi halk edebiyatındaki mevzuları ele almış, oradaki hadiseleri, tarzları, hayalları musiki nota'ları ile süslendirerek, büyük sanât eserlerine çevirmişlerdir.

Büyük bestekârimız Üzeyir Hacıbeyli, derinden öğrendiği ve uzun yıllar süresinde tetkik ettiği Azerbaycan halk musikisini kıymetlendirirken, bütün kalbini ve sevgisini aşağıya iktibas ettiğimiz cümlelerle açıklamıştır.

"Rus emperyalizmi esaret altına saldıği eski müstemleke Azerbaycanın milli tiyatroları, orkestraları, kora'ları yok idi. İstedatlı Azerbaycan halkının zengin yaratıcılığı saz aşıkleri sazandarların¹⁾ nefis sanatında akis olunmuştur.²⁾

Resmi sovyet mecmuasında, hem de Moskvada derc edilen bir mecmuada bu setirleri yazmak ne kadar korku bilmiyen bir yürek ve ne kadar büyük bir cesaret talep ediyor? Merhum bestekâr, bu cümleleri ile Azerbaycan halk musikisinin tanı kıymetini tayin etmiştir.

Azerbaycan, saz âşiklerinin anayurdudur. Bu saz âşiklerinin gerek şifahi Azerbaycan edebiyatında ve gerekse de halk musikisinde çok muazzam bir rölü olmuştur. Onlar halk efsa-

1) Mukamat-Azerbay. klassikmusik parçaları.

2) Sazandar-Tar, kâm ve def çalan milli Azerbaycan musiki destesi. Burada def çalan aynı zamanda hanendedir. Sazandarlar en çok şehirlerde düğün ve tenteneli senlikleri musiki ile şenlendirir.

3) Sovetskaya Muska, N 2, 1938, sah. 37, Moskva.

nelerini, hem de yazılı tarzda değil, şifahi surette nesilden nesile geçiren vahid kültür vesaitler olmuşlardır. Onlar, değil yalnız bu milli efsaneleri, aynı zamanda Azerbaycan halk musiki-sini ve onun mahnılarını da nesilden nesile geçiren yeğane canlı vasıtalar olmuşlardır. Saz âşikleri, besteledikleri bu halk destanlarının eski teravetini bozmadan, onları her defa zenginleştirmişlerdir. Onların düğünlerde, ziyafetlerde, halk şenliklerinde, musabikalarda hikâyeye ettikleri mazmunlu, ibret verici nağıllar, bir kaç yıl bundan evvele kadar kaleme alınmadığından, aynı hikâyeyi anlatan bu veya diğer saz âşiki, onu kendi yaratıcılık süzgecinden geçirmiştir. Fakat, onlar, bu destan ve efsanelerin mezmun ve mevzularına dokunmadan olduğu gibi saklamışlardır.

“Dede Korkut“ destanlarında kayd olunan ozanlar, asırlardan beri inkişaf ederek, bugünkü saz âşiklerine çevrilmişlerdir. Biri kopuzunu, diğeri ise sazını göksüne sık sık basarak, bu musiki aletlerinden çıkan ahenkdar sesle geçmişini yeni nesle teslim etmişlerdir. Bu saz âşikleri yalnız halk mahnılarını değil, hem de en kelim zamanlara ait halk kahramanlık hikâyelerini saz tellerinden çıkan hezin sesler içinde devrimize kadar getirip çıkara bilmişlerdir.

“Leyli ve Mecnun“, “Köroğlu“, “Şah İsmail“, “Gülgez“, „Kacak Nebi“ ve yüzlerle başka halk destanlarını muhtelif şekillerde asrımıza kadar getirip çıkardıkları için, saz âşiklerine borcluyuz.

Azerbaycan halk musiki tarihinde ikinci görkemli yer tutan sazandarlar olmuştur. Bunlar saz âşiklerinden farklı olarak, mutahassis musikiçilerdir. Sazandarlar en çok şehir ve ayalet merkezlerinde şöhret kazanmışlardır. Onlar daha ziyadesi ile klasik musikiyi bir nesilden diğerine geçirmişlerdir. Klasik ve milli Azerbaycan mahnılarının ilk nümuneleri olan “boyatı“ “segâh“, “şikeste“ ve saire musiki parçalarının muasır devrimize kadar gelip çıkması da işte bu sazandarlar borcludur. Bu parçalar Azerbaycan halk musikisinin başındaki tacın parlak incisidir.

20 inci asrın evveline kadar halkın hayatında görkemli yer tutan saz âşikleri, bu devirden başlayarak, yerini daha çağdaş ve ihtisaslı sazandarlar vermek zarureti karşısında kalmıştır.

Buna göredir ki, hem Üzeyir ve hem de Zülfügar Hacıbeyli eserlerinde her iki musiki grupuna nazardikkati celb edecek bir yer ayırmışlardır. Her iki bestekârimiz hem saz âşiklerinden ve sazandarlardan borc aldıkları halk musikisinin üzerinde çalışmak ve onu bugünkü en muasır bir duruma getirmek vazifesini karşıya koymuş ve bu sahada ilk adımı atmışlardır.

Üzeyir bey 45 yıl bundan evvel çağdaş musiki notalarına yabancı sayılan klasik musiki parçalarını piyano, violino ve saire yabancı musiki aletlerinden bal gibi akıtmak yolunda çok kıymetli bir teşebbüste bulunmuş ve bu sahada elde ettiği muvaffakiyetle Azerbaycan musiki tarihine çok değerli bir yaprak bırakmıştır.

II

Azerbaycan edebiyatının bir sıra büyük üstatları gibi merhum bestekârimiz da ilk yaratıcılık fealiyetine “Leyli ve Mecnun“ destanı ile başlamıştır.

Hele Miladdan çok evvele ait olan Arab efsanelerindeki Leyli ve Mecnunun akibetsiz sevgi maceraları kompozitör’in nazardikkatini celb etmiş ve O, bu iki talihsiz insanın mahv olan sevgisini ebedileştirmeyi düşünmüştür.

Dahî şairimiz Nizami G. (XII asır) tarafından ilk defa nezmeye çekilen ve Büyük Fuzuli tarafından tamamlanan “Leyli ve Mecnun“ efsanesini merhum bestekârimiz ilk defa bestelemiş ve onu musiki notaları içerisinde eriderek, yeni bir eser, yaratmıştır. O, bu eseri ile küçük kardaşı Ceyhun Hacıbeyli ile birlikte bu iki bahtsız maşuk ve maşuka’ya yıkılmaz bir abide dikeltmiştir.

“Leyli ve Mecnun“ operasının bestelenmesi işi, artık 1907 ci senede bitmişti. Lakin, bir sıra mühüm mehrumiyetler dolayisi ile Türk ve Müslüman dünyasının bu ilk operası, 1908 ci yılın 12 Ocagında (eski takvimle) “sahneye“ koyulmuştur. Sahne kelimesini tırnak arasına aldık; çünkü, bu zaman milli sahnemiz, hem de opera sahnemiz yok idi. İş yalnız sahne yokluğu ile bitmiyordu. Aynı zamanda yetişmiş artislerimiz ve bilhassa aktislerimiz yok idi. Milli operamızın ölmez banisi Üzeyir Hacıbeyli bu durumu nazara aldığından, tanıdık muallimleri, müzisyenleri, talebe ve tiyatro heveskârlarını etrafına toplayarak, mükemmel bir hazırlıktan sonra, 1908 ci 12 Ocak akşamı, “Leyli ve

Mecnun“ operasını bugünkü Azerbaycan Dram Tiyatrosunun binasında ilk defa tamaşaya koymuştur. Bununla, O, bu akşam Milli Azerbaycan operasının temeltaşını atmıştır. Buna göre, 12 Ocak günü Milli Azerbaycan operasının dünyaya ilk göz açtığı gündür.

Tamaşanı tarda Azerbaycanın kocaman tarçısı Kurban Prim rafaket etmiştir. Mecnun rolünü sonralar büyük şöhret kazanmış, merhum Hüsenkulu Sarablı ifa etmişti.

1908 ci yılın mahrumiyetlerini anlatmak bakımından müellifin “Leyli ve Mecnun“ operasının premiyer’i hakta hatireleri çok maraklı ve dikkata şayandır. Bu münasibetle, O, devrinin ağır şeraitini, gecilmesi zor olan maniaları kısa surette izah etmek maksadı ile, istedadlı bestekârın bu gün rüya gibi gözükürken değerli hatirelerinden yalnız birini buraya göçürmeği maksada çok uygun gördük. Bu iktibası Muhterem okucularımızla beraber zikr ettikten sonra, Milli Azerbaycan operasının ne zor bir durumda doğduğunu ve onun dikenlerle dolu inkişaf yollarını göre bileceğiz.

Merhum bestekâr, çok bahalıya kira edilen tiyatro salonunun gerek musikiye ve gerekse de mezmuna uygun olmyan dekor-dan bahs ettikten sonra, hatıralarını böyle anlatıyor:

“...Misal için, sehranın (“Leyli ve Mecnun“ operasındaki sehra.M.M.) tam ortasındaki vaha sahnesi Kafkasya dağlarını akis ettiren bir dekor, eski Orta Şark şehirlerini ise orta asır fransız şehirlerindeki evleri andıran bir tablo evez edirdi.“¹⁾

Üzeyir Hacıbeyli bu ilk operası ile Azeri Türklerinin musiki alanındaki zevkin, halkla arasındaki üzvi rabiteni meydana çıkarmıştır.

“Leyli ve Mecnun“ eserinin ilk varyasyonu noksanziz değıldi. Hatta, eserin müellifi büyük bir tevazü ile bunu itiraf etmiş ve onu bu sözlerle izah etmişti:

“...Operanı (“Leyli ve Mecnun operasını.M.M.) yazmak fikri, mende,mürekkeb ve zengin mukamati, sahne kuruluşu için hafifleştirmek isteğinden dogmuştı) Zaten kendim, kendi eserimi, eser sanmıyordum.“¹⁾

1) Sovetskaya Musika N 2, 1938' sah. 58, Moskva

2) Sovetskaya Musika N 3, 1938, sah. 69, Moskva.

Fakat ,bütün bu noksan ve kılığa rağmen “Leyli ve Mecnun“un premiyer’i büyük bir alaka ve sevinçle karşılanmıştı. Onun ilk temsilini seyretmek için, ölkenin bütün yerlerinden müsafir gelmiş ve yeni doğmuş operamızı sonsuz bir hayranlıkla tamaşa etmişlerdi. Eserin tamaşası büyük bir özleyiş ve teccessüsle takib edildiğinden, ondaki noksanların hepsi göz önünden eriyib gitmişti.

Yenice yaratıcılık fealiyetine başlayan genc bestekâr arkadaşlar Üzeyir ve Ceyhun beyler için bu çok büyük bir adım, dikkata değer bir başarı idi.

“Leyli ve Mecnun“ operası gerek bestekârın, gerek onu temsil etmek kararını veren münevver grupun ve gerekse de onu oynayanların beklemedikleri bir muvaffakiyet elde etmişti. Soğuk ve karanlık kış gecelerinde dan yıldızı gibi parlayan “Leyli ve Mecnun“ operası ,ağızlarından ağızlara dolaşmış ve aylarla halk arasında söhbet mevzuuna çevrilmişti.

Devrinin bütün zorluk ve kusurlarını nazardan kaçırmayan Ü. Hacıbeyli, artist kuvvetinin, bilhassa aktrisleri ve hususi opera binasının yokluğu gibi mühüm noktaları sarfnazar etmişti. Bu iki keyfiyeti evvelceden düşündüğünden, O, işin bu tarafını çözmüş ve eserin oynanmasını meharetle temin etmişti. “Leyli ve Mecnun“ un böyle bir muvaffakiyeti Azerbaycan musiki sanatının inkişaf yolunu tayin etmiş ve ona istikamet okunu çizmiştir. Bu başarı, yeni operalar ve operetler yazmak için genc kompozitöre tükenmiyen bir kuvvet, bitmiyen bir irade ve sonsuz bir ilham menbai bahşetmişti.

1908 ci yıldan bu âna gibi Azerbaycan repertuarından çıkarılmayan “Leyli ve Mecnun“ operası, müellifi tarafından her yıl ve her defa işlenilmiş, tekmilleştirilmiş ve derinleştirilmiştir. Merhum bestekâr gözlerini kapadığı son güne kadar bu ilk eseri üzerinde çalışmış ve onu ölmez bir eser haline getirmiştir. Buna göre, “Leyli ve Mecnun“ un sonuncu varyasyonu ile ilk varyasyonu arasında yerle gök kadar bir fark vardır diyorken, mübalğa etmiyeceyiz. 45 yıldan beri her yıl temsil edilmesine rağmen, “Leyli ve Mecnun“ tamaşaaya koyulurken, tiyatro binası daima hıncahınc doluyor.

“Leyli ve Mecnun“ un galebesinden çalışmak menbai alan genc bestekâr, çalışma odasını geceli gündüzlü terk etmeden, kollarını çirmalamış ve işe başlamıştı. Bu semereli çalışmaların

neticesi olarak, O, "Şeyh Senan" (1910), "Rustam ve Zöhrab" (1911), "Şah Abbas ve Hurşud Banu" (1912), "Esli ve Kerem" (1912), adlı operalarını bestelemiştir.

Ü. Hacıbeyli yalnız Türk operasının değil, aynı zamanda ilk Türk operetinin de yaratıcısıdır. Üzeyir Hacıbeyli bir az evvel kayd ettiğimiz operalarla yanaşı olarak, "Er ve Arvad" (1909), "o olmasın bu olsun" veya "Meşhedi İbad" (1910) ve değil, yalnız Azerbaycanda, hem de onun sınırları dışında da büyük başarılar kazanan "Arşın Mal Alan" (1914) adlı operetlerini bestelemiştir. Bu eseri ile, O, yalnız Azerbaycan musiki tarihini zenginleştirmekle kalmamış, aynı zamanda Azerbaycan operetçiliğinin binevresine bucak daşını atmıştır.

Üzeyir Hacıbeyli, operalarının mevzuunu eski efsane ve halk destanlarından götürmüştür demiştik. Musiki komediya'larına mevzuunu ise, O, gündelik hayattan, içtimai alandaki gerilikten ve devrinin dertlerinden almıştır.

O, "Arşın Mal Alan" adlı operetinde, eski şark ailelerindeki gerek erkeklerin ve gerek kızların bir birlerini görmeden evlendirildikleri ve bunun da bazı hallerde felakete neticelenmesi tesadüflerini, "O olmasın bu olsun" eserinde genc kızların kendilerinden 30—40 yıl yaşlı olan kimselerle evlendirilmeleleri olaylarını çok ciddi bir tarzda ve oynak bir musiki içerisinde tenkit etmiştir.

Kompozitör bu operetinde devrinin esaret perdesini çok derin ve keskin bir mecazla yırtmış, devrinin geri kalmış sahnelerini barışmaz bir müzahale kamçılamaştır. Bestekârın asıl kıymeti de işte burasındadır. Müellif, çok irtıçacı bir muhitte buna cesaret etmiş ve karşısına koyduğu maksada nail olabilmıştır.

Üzeyir Hacıbeylinin operetleri içerisinde en görkemli yeri tutan, onun "Arşın Mal Alan" adlı musiki komedyasıdır. Bu eser bestekârın operetlerinin şaheseridir. Mecnun, ifade, mevzu, melodi ve oynaklık bakımından çok zengin olan "Arşın Mal Alan", yalnız bugünkü Sovyet İttifakı sınırları içinde değil, hem de onun haricinde büyük bir başarı ile temsil edilmiştir.

(Devamı var)

Tarihi Vasikalar

Ahmed Cevat Faciası

(Baş tarafı geçen sayfelerimizdedir)

Can çekişen şire (aslana) kotur eşek de tepik atar derler. Hakikaten, menhus bir rejimin destperverdelerinden, Türk milletine has alicenablığı aramak zordur.

Onun içindir ki Cevada tepik atan insan sifetinde heyvanların adedi tükenmedi.

Dün onu överek ağzı dolu meziyetlerini sayanlar, aynı adamı tenkid ve tehkir etmekle rejime hendi "hususiyetlerini" göstermek alçaklığından çekinmediler.

Hemen "Kommunist" de diğer bir büyük makale göze çarpır.

Lakin manalı bir hususiyet:

makale sahibi imzasını atmağı... Unutmuş.

Kim bilir? Birden vaziyet değişti! Onda ne olsun?

Hemin makaleyi aynen derc edirik;

„Cevatın Yolu.“

Cevatın protestosu münasibetile gazetemizin birinci makalesinde bizi en çok ve başlıca meraklandıran bir meseleyi hususile ve keskin surette kayd etmiştik.

Ne için müsavatçılar Hasanın, Velinin ve başkalarının değil, Cevatın şairlerini çap edirler ve umumiyetle Cevat öz eserlerinde ister-istemez musavatizme ve musavatçıların arzularına hizmet edir. İmdi Cevat öz eserlerinin harici ölkelerde çap olunmasını musavatçılardan hiç de tevekkil etmediği ve çap olunan eserlerin ekseriyeti onun köhne şairleri olduğu aşkâra çıkdıktan sonra (bu şairler 17-ci illerece yazılmıştır).

Cevatın meselesi siyaset ve mefkûre sahelerine gecir.

Cevat Azerbaycanın köhne yazıcılarından. O, hele 1911-ci

ilden yazmağa başlamıştır. Böylelikle Cevatın yazıcılığı üç devri ihate edir: 1) 1911—17-ci iller, 2) 1918—20-ci iller ve Azerbaycanda Aprel inklabından sonraki devr. Cevatın birinci devrdeki yaradıcılığı, onun 16—17-ci illerde neşr olunmuş “Koşma“ kitabında gösterilmiştir.

Inklabdan evvel yazdığı bu birinci şeirlerinde iki esas vardır: birinci esas budur ki, o, öz halkının cehaletde kalmasına, siyasi-içtimai cihetden uykuya dalmasına, çarizm terefinden esaret altına alınmasına, çarizmin Kars ve Ardahan vevşiliklerine acı-acı ağlamış Kars ve Ardahanda çarizme karşı isyanı, bilavasite müdafa etmiş, çar Rusyası aleyhine, Türklerin terefdarı olmuştur. Onun bu eserlerinde 13—17-ci illerdeki Gürcü Milli hareketi görünür. Bu illerde Cevat Gürcistanda yaşadığından şübhesiz ki, Gürcü Milletçiliyi tesiri altına düşmüş ve bu tesir altında terbiyelenmiştir. Bu eserlerinde Kara deniz ve gözel sahillerinin hatırlanması, tesadüfi deyildir. Şübhesiz ki, Cevat Gürcü milletçiliyi tesiri altında olarak, 'May', 'Kaçkınlr', "Ardahan-Kars hadiseleri", "Kafkashlar", "Müellim", Türk dili" ve sair bu kibi o zamanki en yakşı eserlerini meydana çıkarmıştır.

Burasını nezere almalıyız ki, (o zaman Cevatın düşündüyü kibi) harici imperyalist kuvvelerin baskını neticesinde deyil, **Oktiyabr inklabı neticesinde** azad edilmiş halklarının hususi Şura hükümeti olduğu ve heyatlarını sosyalizm esası üzere kurdukları bir zamanda bu şeirlerin ekseriyeti ne inki köhnelmiş, hetta zererlidir. Bugün musavatchıların bu şeirleri şuralara zidd eks-inklabçı mecmuelerinde çap etmeleri tesadüfi deyildir.

İkinci esas-panturanizm, panislamizm den ibaretdir. O, bu kısım şeirlerinde Turan ve Türk yollarını teşkil eden Zakafkasya üçün göz yaşları tökür ve tessürata kapılır

Doğrudur, bu devirde onun bu esası hele zayıftır. Lakin bu esas gelen devrde, türkler zamanı daha artık genişlenmek üçün töremekde ve artmakta idi. Cevatın bu devrdeki yaradıcılığını aşağıdaki tarzde kiymetlendirmek olar: O, bu devrde yazdığı bütün şeirlerinde, Azerbaycanın esirlik veziyetini nezere alarak, Gerbi Azerbaycanın varlı ağrar sınıfının milli esarete karşı zayıf ve korkak protestosunu temsil eder.

Her halda bu devrde Cevat Tagief, Mirze Asadullayef ve Sefer Aliefler vastesile Azerbaycanı mehkum eden çarizm ve im-

perialist Rus-İngilis burjuaziası ile ittifaka giren ve Azerbaycanlıları Türkiye aleyhine imperialist İngiltere ve Rusyanın gelebesi uğrunda mübarizeye çağırın liberallik meşkinde olan musavatchılardan ve onların başçısı olan M.E. Resulzade ve sairelerinden daha inklabçı idi. Eyni zamanda Cevatın şeirleri dini tebirler, kelmeler ve be'zen dini ve ruh ve hemcinin geçmiş Azerbaycan hanları ve onların sarayları, Sultan Süleymanların seltenet ve geçmiş ezemetleri, büyük Türk imperiyaları ve sair hulyasile dolu olmakla beraber, bütün rusluğa bütün Rusyaya karşı da nifretle doludur.

Cevat bu şeirlerinde çarizm ve Rus burjuaziası aleyhine gıkışda bulunmak üçün, Azerbaycan emekçilerini rus işçi ve kendlileri ile umumi yolunu görmemiş ve bu yolu inkâr etmiştir. İkinci de, Cevat bu şeirlerinde Azerbaycan halk kitlesini azadlığı uğrunda mübarizesini, ayılmakta olan halk kuvvelerini uyğuya vermiş, bütün galibiyeti, türklerin "mey" ve "hey" leride, Türk ordusunda ve onların Azerbaycana gelmesinde görmüştür.

İşte Cevatın 11-17 ci iller devrindeki yaradıcılığına dair bu mülahizeleri kayd etmek olar.

İkinci devr (18—20-ci il) iki hisseye bölünür. Birinci devr Cevatda tam bir herbçilik inkişafı devridir. Cevat bu vaktacan her şeyden çok ağlayır ve inildeyirse, bu devrde her terefe, o cümleden bolşeviklere ve 18-ci ilde Baküda kurulmuş Şura hükümetine (be'zen düşmanlarının tam alınma) zehir ve ölüm saçan oklar yağdırır. Bu devrde Cevatın şovnist, pantürkist, panturanist mefkuresi, son derece terekki edir. Bilhassa ki onun çoktan beri beslediği hulya hekiketee çıkır hesretini çektiyi Türkiye ordusu Azerbaycana gelir. 1918-ci ilde musavat, Gence bey ve hanlarını, hemcinin Türkiye generallarını razı salabilmediyi kibi Cevati da razı salmamıştır. O, **erazi hesabbile** kalan musavatchılardan çok milletçidir. Cevat kızgın Turançıdır, onun Turan programı, Almanlara satılmış Türkiye maceraçı generalleri Enver, Nuri paşaların ve başkalarının istilaçı planlarının hayata gecirilmesinden ibaret idi.

Bu program musavatchılarda olduğu kibi, onda şüphe oymır. Cevat musavatın şehir (burjuaziya) hissesinden ziyade kend (Gence beyleri ve Kolçomakları) hissesine daha yakındır. O, mehdud milletçi değil, hetta Azerbaycan vetenperveri bele de-

yildir. Onun şeirlerinde, bir defe de olsun, Azerbaycan kelimesi-
ne tesadüf edilmir. O, şeirlerinde daima türklerden, Turandan
bahs edip durmaktadır. Azerbaycan hılası ve Azerbaycanın Mil-
li bayrağı onun için Turan yaradılmasına hizmet etmeli idi.
Azerbaycan onun için Turana doğru bir yoldur.

İşte Cevatın mefkure ve proğramı. O, hetta musavatçılar
Azerbaycan istiklaliyetinin yıl dönümünde türklerden Azerbay-
canda verdikleri kurbanlardan, şehidlerden danışır, bir kelme
de olsun Azerbaycanın istiklaliyetinden ve Azerbaycanın özün-
den bahs etmir.

Cevatın ikinci yaradıcılık devrinin ikinci hissesinde ne kad-
ar geribe olsa da öz yolunun düzgünlüğünden me'yus olduğu
ısıltıları ("Uf bu Yol") görülür.

(Devamı var)

Kızıl Ahtapot

II. Peykler

Dr. A. Alpaut

Kızıl ahtapotun kolları arasında bulunan peyk devletlerdeki
orduların hakiki askeri kudreti iyice bilinmemekle beraber, Ba-
tı-Avrupa askeri mütehassıslarının fikirlerine göre, bu memle-
ketlerin "ana tümenleri" Sovyetlerin orta derece tümenlerine
yakın ve dolayısıyla de Batı-Avrupa devletlerin tümenlerinden
talimleri ve techizatları bakımlarından, daha aşağı bir derece-
dedirler.

Dogudan Batıya iltica etmiş bulunan subayların fikirlerine
göre, bazı şartlar altında, vatandaşlarının da kızıl-Moskof için
çarpışacakları gözönünde tutulmalıdır. Zaferin ne mucizeler ya-

rattığını, Hitler devri bize göstermiştir. Zafer Almanya tara-
fındayken, Romen tümenlerinin Rusyada nasıl kahramanca çar-
pışıklarını görmüştük. Böylece de, kızıl ordu Avrupa ordusuna
üstün gelirse, peyk tümenlerinin Sovyet-Rusya tarafında heves-
le çarpışacağı tahmin edilebilir Fakat, dövüşü kızıl-ahtapot
kaybettiği takdirde, birçok peyk tümenleri, karşı tarafa gecme-
ğe çalışacaktır.

Mamafih, şayani itimad olmyan bu nevi peyk askeri birlik-
leri, Sovyetler tarafından kısıpaca alınabilir; böylece de, arka-
larında rus kuvvetleri bulunan, peyk birlikleri için, çarpışma-
mak işi pek güçleşmiş olur. Belki de kızıl ahtapot bu gibi peyk
birliklerinden, yalnız işkal kuvveti olarak faydalanır; bahusus
öyle bir şekildeki, çarpışıp dövüşmeden, kendi memleketlerine
ulaşma işi mümkün olmayan mintakalarda vazifelendirmek su-
retiyle.

Halen muhacerette bulunan bazı Polonyalıların fikirlerine
göre, "zorla askere alınmış" bulunan vatandaşlarının çoku, har-
b halinde, ya Orta-Asyaya ve yahut Uzak-Doğuya sevkedile-
ceklerdir. Böylece de, yarım milyon Polonya askeri yarım mil-
yon kızıl-rus askerinin cepheye sevkedilmelerine imkân sağlı-
yacaktı.

Böyle bir usul, vaktiyle çarlık Rusyada da tatbik edilmekteydi.

Gizli teşkilâtlardan alınan bilgiye göre, son zamanlarda kı-
zıl-Moskof, peyk devletlerin orduları için muazzam sayıda tank,
istihkâm topları ve diğer her çeşit top sevkedilmektedir. 1950
yılıının Ekim ayında Bulkarıstandan bildiriyordu: "Son aylarda
buraya büyük miktarda Sovyet silâhı gönderildi"

Aralık 1950-de Polonyadan bildiriyordu: "Gecen hafta 400
aded T 34 tankı Çekoslovakya için yüklendi; ayrıca da 800
aded Macarıstan ile Romanya için. Bunlardan başka Güney ve
Batı istikametlere de çok sayıda tanklar gönderilmektedir."

Nisan 1951-de bildiriliyor: "Halen buraya, 10 tümenin tam
techiz edilmesi için yetecek miktarda silah ve diğer askeri mal-
zeme geldi."

Bugün kızıl ahtapotun elinde o derece fazla miktarda tank,
top ve diğer silâh varki, artık peyk devlet ordularına tahsis
edilmesi kararlaştırılmış bulunan malzeme hızla gönderilmek-
tedir. Bundan başka Sovyet-Rusya, Polonyadan başlayarak

Bulgaristana kadar olan geniş sahada, çok miktarda büyük yedek malzeme antrepoları da kurmuştur. Bu antrepolar sayesinde, yedek Sovyet birlikleri de, her an tehiz edilebilirler. Stratejik bakımdan, önemli görülen noktalarda kurulmuş bulunan, bu antrepolara mütemadiyen büyük sayıda taşıtlarla, silâh, cep hane, yedek parçalar, kamyonlar, askeri uniformalar, gıda maddeleri, sıhhi malzeme ve akaryakıt taşımaktadır. Antrepolar, başlarında rus subayları bulunan, hususi muhafaza birlikleri tarafından, oldukça büyük bir itina ile korunmaktadırlar.

Kore harbi başlayalı beri, kızıl-Moskof, demirperde çemberine giren memleketlerde birçok yeni ve modern uçak üsleri kurmuştur. Bu bakımdan, kızıl ahtapot, Batı dünyasına nisbetle daha üstün ve tehlikelidir. Yakın bir zamanda, münasebet bozulduğu takdirde, Batı dünyasının herbir uçağına karşı, on ilâ yigirmi kadar uçak havalandırabilir, çoku da tepkili olmak şartıyla. Buna sebep, Batılılarda savaş uçaklarının ve uygun uçak alanlarının azlığıdır.

Bugün peyk devletler ordularında da büyük sayıda pilot yetiştirilmektedir; fakat uçuş sırasında, Batılılar tarafına kaçabilmelerini önlemek maksadiyle, kendilerine pek az miktarda yakıt verilmektedir. Sovyet-Rusya, peyk hava kuvvetlerine birkaç yüz tepkili ve orta ağırlıkta bombardıman uçakları vermiştir.

İkinci dünya harbinden beri, Rusyanın Doğu-Avrupa star teşik yollarında ne şekilde esaslı değışikler yaptığını kavrayabilmek için, bunu ilgili harita üzerinde tetkik etmek gerektir: ana yollarla beraber, demiryolu şebekelerini de genişletmek suretiyle, kızıl-Moskof Doğu-Avrupayı, eskisine nisbeten, daha sıkı olarak Rusyaya bağlamış bulunuyor. 1946 yılında, kızıl-Moskofun tazyikiyle, Çekoslovakyanın Sovyetlere vermek mecbur olduğu, Karpatlar Rutenyası, teknik ulaştırma bakımından anahtar ve önemli bir köprübaşı teşkil etmektedir. Bu köprübaşı sayesinde, kızıl ordu Orta-Avrupada bugün hakimiyeti eline almış bulunuyor. Buradan geçmekte olan üç demiryolu hattını, Ruslar kendi yollarına uygun olarak, genişletmekle kalmamışlar, aynı zamanda bu yolları bütün peyk memleketlerin içlerine kadar da uzatarak, Avrupanın kalbine dayanmışlardır.

Böylece de, kızılahtapot, yakın zamanda: silâh. muhimmat ve askeri birliklerini trenlerle Sovyetlerin iç kısımlarından

alıp, Romanya, ve Polonya tarikiyle Çekoslovakya, Bulgaristana ve hatta Macaristanın içlerine kadar ulaştırarak, Yugoslavya sınırlarına dayanabilecektir. Bunu vaktiyle Hitler dahi başaramamıştır.

Demiryolu hatlarına muvazi olarak, Ruslar birçok şoseler de yapmış ve halen de yapmaktadırlar. Sovyetlerden gelen ve Macaristanın Miscloc iline dek ulaşan yollar da yeni yapılanlar arasındadır. Yugoslavya sınırlarına doğru uzanan bütün yollar da modern bir hale getirilmiştir. Sözü geçen Miscloc ilindeki yollar şebekesi, aylarca devam eden çetin bir çalışma neticesinde 10.000-den fazla köle-işçiler tarafından başarılmıştır.

Bu arada Bulgaristanda da altı aded stratejik şose yapılmıştır; bu yollar Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye hududlarına dayanmaktadırlar. Kızıl-Moskofun işgalinde bulunan Doğu-Avrupada, yapılan bütün yolların harb için hazırlanmış oldukları apaıdır.

Bütün bunlar bize bir şeyi gösteriyor: General Eisenhower, in Batı-Avrupa teşkilâtına iştirakleri tasarlanan devletleri bir araya getirip, uzun konuşma-tartışmalar neticesinde, birlik haline sokması sümüklüböcek hızı ile yürümekteyken, Moskof peyklerinin orduları, demir yumuruğun darbesiyle, çoktandır kaynamış bir hale gelmiş bulunmaktadır.

Bugün peyk devletlerinin nizami ordularından başka, kızıl-ahtapot, halk cumhuriyetlerinin, sayısı 2 milyonu geçen, polis kuvvetlerine de dayanabilir. Bu polis kuvvetleri, gördükleri askeri talim ve terbiye neticesinde, askeri kuvvetlerden farksız sayılabilir. Peyk devletlerde bulunan, sözü geçen, polis kuvvetleri beş esas gruba ayrılırlar:

1. **Gizli polis.** Sovyetlerin M.V.D. (eski G.P.U) teşkilâtının aynisidir.

2. **Milis.** Bu, normal polis teşkilâtına benzer.

3. **Muhafız teşkilâtı.** Ağır silâhlarla mücehhez polis memurları.

4. **Demiryolu polis teşkilâtı.** İstasyonların ve demiryollarının kontrolü ile meşguldür.

5. **Hududt muhafız gücü.** Ağır silâhlarla mücehhez birliklerdir. Bunların vazifesi hududları sıkı kontrol altında bulunduruş, kuş uçurtmamaktır.

Kızıl ihtapotun bu polis teşkilâtı, yeni işğaline gecen memleketlere ilk sırada ihraç edilen metadır. Bu gibi memleketlerde polis teşkilâtını kurmak için, kızıl-Moskoftan bu işlerin mütehasısları sayılan, rus M.V.D. subayları gönderilir. Kızıl ahtapotun taktiğine göre, işğali tasarlanan, sözde "bağımsız" memleketlerde, ilk talep: içişleri bakanının komünistlerden olmasıdır.

Bunu elde ettikten sonra, kendi adamları olan, bakanın yanında, bir müddet efkârı umumiye için saklı kalan, yardımcı olarak, rus M. V. D. subayları bulundurulurlar. Kızıl ahtapot, memleketi iyice sardıktan sonra, artık bu subayların da saklı kalmalarına ihtiyaç kalmaz. Bunu müteakip, bütün polis teşkilâtı Sovyet Rusyanın M. V. D. teşkilâtının eline geçer. Bu teşkilâtın işe ne zalim, ne müthüş bir kurul olduğunu bugün dünyada bilmeyen pek az kimse kalmıştır. Mubalâgasız söylenebilirki, bu memleket halkının beher 9-na birer M. V. D. ajanı isabet eder.

Sözü gecen beş polis teşkilâtından başka, bir korkunç teşkilât daha vardır: "Hususi kontrol teşkilâtı". Çekoslovakya'da bunun kısaltılmış adı "Doz-dır". Bunlar emniyet subaylarıdır ve orduyu sıkı kontrol altında tutarlar.

Bütün peyk devletlerde bir de "İktisadi polis teşkilâtı" vardır. Bu teşkilât fabrika ve diğer iş yerlerinde sabotajla mücadele eder; altın, platin, gümüş ve mücevherat gibi değerli şeyleri sahiblerinden almak için, evlerde araştırmalar yapar. Buna sebep, ancak kapitalistlerde bulunabilecek, altın gümüş, mücevherat ve hatta altın dişler gibi maddelere sahip olmak, komünist rejiminde suç sayılır. Böylece de, bu polis teşkilâtı sayesinde, halktan milyonlarca lira değerinde mücevherat toplanabilmektedir.

(Devamı var)

Tarihimizi bilelim

"Kafkasya" dergisinin 14-üncü sayında, Mirza Bala, benim 28 Mayıs münasibetiyle yazılmış hatıramı tenkid ediyor.

("Azerbaycan" N 2). Mirza Bala ile polemik yapmağa ne vaktim var, ne de hevesim. Bizimle birleşip İstiklâl Savaşını devam ettiren genc nesle hakikâtı bildirmek niyetile Mirza Balaya cevap vermek mecburiyetinde kaldım.

Tarihi olayları "aydınlatırken" benim Azerbaycan İstiklâl Savaşında iştirakimi Mirza Bala inkâr ediyor.

1) Azerbaycanın önemli meselelerinden sınır problemini hall etmekle Azeriler tarafından vazifelendirilmişim.

Tiflis'de Vali Sarayının mavi salonunda vuku bulan toplantıda başka Kafkasya partilerinin projelerini red ettirip Azerbaycan projesinin kabulünü sağladım.

Fatali Han Hoylu, Mehmet Yusuf Caferli, Halil bey Hasmemmed bu başarı sebebiyle sevinçlerinden ağlıyorlardı. Gence ve Bakü beni milli bir kahraman gibi karşılıyorlardı.

Aynı hudud meselesini İstanbul ve Paris Konferanslarında da müdafaa ettim. Paris Konferansı isteklerimizi kabul etti.

Mirza Balanın bana kalem saldırısında tam 19 yalan vardır.

2) Azerbaycan Cumhuriyetinin Parlamentosunda "Himmet bolşevik" partisi iştirâk etmiyordu. Her kese mâlumdur ki, "Himmet bolşevik" partisi Doktor Nariman Narimanov ve Mehemed Emin Resulzade tarafından kurulmuştu. Hiçbir milli fealiyette kendisini göstermeyen bu partinin liderlerinden: N. Narimanov, kaçtı Ejderhana (Astrahan), Mehemed Emin Resulzade ise "bolşevik Himmet" partisini büyük Rus ihtilalı zamanında terk etmişti.

3) Millî Şura, Maverayi-Kafkasya seymindeki Azerbaycan siyasi partilerinin birleşmesinden vücuda gelmişti.

Bu Millî Şuramız 28 Mayıs 1918 de Azerbaycanın istiklalını ilan etti. Bu büyük tarihi işi yapan şahıslar: 1) Hasan bey Ağaoğlu, 2) Mustafa Mahmudbeyli 3) Fatali Han Hoylu 4) Halil Hasmemmed, 5) Nesib Yusufli, 6) Mir Hidayet Seyidli, 7) Nariman bey Narimanbeyli, 8) Heybetkulu Memmedbeyli, 9) Meh-

ti bey Hacılı, 10) Ali Asker Mehmudbeyli, 11) Aslan Kardeşli, 12) Sultan Mecid Ganizade, 13) Akber Ağa Şeyh-UL-Islam (Himmet-sosyalist partisi) 14 Mehti Hacibababeyli, 15) Mehemed Yusuf Caferli, 16) Hudadad Melik Aslanlı, 17) Rahim Vekilli, 18) Hemid Şahtahtılı, 19) Firudun Köçerli, 20) Camo Hacılı, 21) Şefi Rüstembeyli, 22) Hosrov Paşa Sultanlı, 23) Cafer Ahundlu (Himmet sosyalist), 24) Mehemed Meherremli (Himmet sosyalist) 25) Cevad Melikikan, 26) Hacı Mirza Selim Ahmedzade. (Bak. "Azerbaycan Hükümetinin kanun ve binagüzarlıkları mecmuası" 15 Teşrin-Sini 1919 N.1, sihife 5 Bakü)

Bu resmi vesikadan görünüyör ki mensub olduğum "Himmet" partisi: Azerbaycan Millî Şurası kurarak Azerbaycan istiklalini ilan eden partilerdendir. Azerbaycan hükümetinin kurucularındandır. İlk Azerbaycan Hükümetinin ziraat ve mesai naziri ben oldum.

Şimdi ben Mirza Baladan soruyorum nasıl olabilir ki "umumi Rusya partisine" mensub olan bir şahıs Azerbaycanın istiklalini ilan etsin, onun naziri olsun, en mühimm milli işlere tayin olunsun: Azerbaycanın İstanbul ve Paris Heyeti Murahassasına oybirliği ile seçilsin.

"Himmet" partisi kendi fealiyetinde dayıma müstakil olmuş ve emeleleri müdafaa etmiş. Seym tarafından Türkiye ile Mavereyi Kafkasya arasında Trabzondaki sulh konuşmalarına, 16 Şubat 1918 de, seçilmiş heyet azaları içinde Himmet partisini ben temsil edirdim. (Trabzon Sulh Konferansı vasikalrı N. 54, sahife 107). Mavereyi Kafkasya dahili naziri muavinliğine gene de "Himmet" partisi tarafından takdim edilmişim. (Vasika N. 82, sahife 163). Himmetin müstakil bir parti olmadığını ve dayıma ruslarla çalıştığını ispat etmeğe yeltenmenizde güttüğünüz maksat bellidir: milli tarihimizi tahrif ederek, bu mukaddesatımızı Mehemed Emin Resulzadenin arabasına koşmak: Patriotizmin en önemli şartı-millî tarihe hürmetten ibarettir. Bunu ise sizler daima unutursunuz. Burada bitiriyorum 19 yalana cevap vermek için bir kitap yazmak icap eder.

A.A. Şeyh-UL-Islam
Paris

Sovyet antisemitizmi

Uzun yıllardan beri Kremlin ağalarının sağlamlığını koruyan ömürlerini uzatmağa çalışan, 9 hekim hepsedilmiştir.

TASS'ın haberine göre bu hekimler Sovyet rehberlerinin ziyankârlık metodu ile ömürlerini kısaltmak istiyorlarmış. Güya Şerbakov ve Jdanov'da bunların eliyle ölmüş. TASS'a göre bu hekimler, kendi terrorcu emellerini, "Coint" adlanan Amerikan Yahudi şefekket teşkilâtının ve Amerikan gizli servisinin idaresi ve gösterişleri altında görürmüşler.

13 Ocak 1953 tarihli "Pravda" gazetesi "Professör-hekim maskesi takmış alçak casuslar ve katiller" başlıklı makalede aynen şunları yazıyor: "Terrorçular destesinde iştirâk edenlerin çoğu-Vovsi, B. Kogan, Feldman, Grinştein, Etinker ve başkaları Amerika keşfiyat idaresine satılmışlardır. Onlar yehudi burjua-milliyetçi tarafından işe celbedilmişler.

...Terrorçular destesinin diğer iştirâkçileri (Vinogradov, M.Kogan, Yegorov) şimdi muayyen edildiğine göre İngiltere keşfiyat idaresinin eski ajanlarıdır... Sovyet adamları kendi sayıklığı her cehetten artırmak lüzumunu bir dakika bile unutmamalı. . . devletimizin silahlı kuvvelerini ve keşfiyat organlarını dayıma möhkemletmelidirler.

...Lakin burjua ideolojisinin kalıkları, hususi mülkiyetçilik, psikolojisinin ve ahlakının kalıkları kalmıştır. Burjua görüşlerini ve burjua ahlakını ifade edenler-canlı adamlar halkımızın gizi düşmanları kalmışlar... Bütün bunlar Sovyet adamlarının üzerine inkilabı sayıklığı her cehetten kuvvelendirmek, düşman fırıldaklarını dikkatle izlemek vazifelerini koyuyor...

...Hemin düşmanlardan başka bir düşman da vardır ki, bu da adamlarımızın maymaklığıdır. Demeli: ziyancılığı lağv etmek için içerimizde maymaklığa son vermek lazım".

İşte "Pravda"nın dili. Hür adamlar bu dili kolaylıkla anlarlar. Hükümranlıklarının kaybolmasından dayıma korkan Kremlin diktatörleri aramsız "temizlemeler" yapmalıdırlar. Zorbalığa dayanan, hayata aykırı olan çürük Sovyet sisteminin türettiği felaketleri Amerikalıların İngilizlerin ve dahilde türlü-türlü "düşmanların" üzerine yüklemelidirler.

ti bey Hacılı, 10) Ali Asker Mehmudbeyli, 11) Aslan Kardeşli, 12) Sultan Mecid Ganizade, 13) Akber Ağa Şeyh-Ul-Islam (Himmet-sosyalist partisi) 14) Mehti Hacibababeyli, 15) Mehmed Yusuf Caferli, 16) Hudadad Melik Aslanlı, 17) Rahim Vekilli, 18) Hemid Şahtahtlı, 19) Firudun Köçerli, 20) Camo Hacılı, 21) Şefi Rüstembeyli, 22) Hosrov Paşa Sultanlı, 23) Cafer Ahundlu (Himmet sosyalist), 24) Mehmed Meherremli (Himmet sosyalist) 25) Cevad Melikikan, 26) Hacı Mirza Selim Ahmedzade. (Bak. "Azerbaycan Hükümetinin kanun ve binagüzarlıkları mecmuası" 15 Teşrin-Sini 1919 N.1, sihife 5 Bakü)

Bu resmi vesikadan görünüyor ki mensub olduğum "Himmet" partisi: Azerbaycan Millî Şurası kurarak Azerbaycan istiklalini ilan eden partilerdendir. Azerbaycan hükümetinin kurucularındandır. İlk Azerbaycan Hükümetinin ziraat ve mesai naziri ben oldum.

Şimdi ben Mirza Baladan soruyorum nasıl olabilir ki "umumi Rusya partisine" mensub olan bir şahıs Azerbaycanın istiklalini ilan etsin, onun naziri olsun, en mühimm milli işlere tayin olunsun: Azerbaycanın İstanbul ve Paris Heyeti Murahassasına oybirliği ile seçilsin.

"Himmet" partisi kendi faaliyetinde dayıma müstakil olmuş ve emeleleri müdafaa etmiş. Seym tarafından Türkiye ile Mave-rayı Kafkasya arasında Trabzondaki sulh konuşmalarına, 16 Şubat 1918 de, seçilmiş heyet azaları içinde Himmet partisini ben temsil edirdim. (Trabzon Sulh Konferansı vasikalrı N. 54, sahife 107). Mave-rayı Kafkasya dahili naziri muavinliğine gene de "Himmet" partisi tarafından takdim edilmişim. (Vasika N. 82, sahife 163). Himmetin müstakil bir parti olmadığını ve dayıma ruslarla çalıştığımı ispat etmeğe yeltenmenizde güttüğünüz maksat bellidir: milli tarihimizi tahrif ederek, bu mukadde-satımızı Mehmed Emin Resulzadenin arabasına koşmak: Patriotizmin en önemli şartı-millî tarihe hürmetten ibarettir. Bunu ise sizler daima unutursunuz. Burada bitiriyorum 19 yalana cevap vermek için bir kitap yazmak icap eder.

A.A. Şeyh-Ul-Islam

Paris

Sovyet antisemitizmi

Uzun yıllardan beri Kremlin ağalarının sağlamlığını koruyan ömürlerini uzatmağa çalışan, 9 hekim hepsedilmiştir.

TASS'ın haberine göre bu hekimler Sovyet rehberlerinin ziyankârlık metodu ile ömürlerini kısaltmak istiyorlarmış. Güya Şerbakov ve Jdanov'da bunların eliyle ölmüş. TASS'a göre bu hekimler, kendi terrorcu emellerini, "Coint" adlanan Amerikan Yahudi şefekket teşkilâtının ve Amerikan gizli servisinin idaresi ve gösterişleri altında görürmüşler.

13 Ocak 1953 tarihli "Pravda" gazetesi "Professör-hekim maskesi takmış alçak casuslar ve katiller" başlıklı makalede aynen şunları yazıyor: "Terrorçular destesinde iştirâk edenlerin çoğu-Vovsi, B. Kogan, Feldman, Grinştein, Etinker ve başkaları Amerika keşfiyat idaresine satılmışlardır. Onlar yehudi burjua-milliyetçi tarafından işe celbedilmişler.

...Terrorçular destesinin diğer iştirâkçileri (Vinogradov, M.Kogan, Yegorov) şimdi muayyen edildiğine göre İngiltere keşfiyat idaresinin eski ajanlarıdır... Sovyet adamları kendi sayıklığı her cehetten artırmak lüzumunu bir dakika bile unutmamalı. . . devletimizin silahlı kuvvelerini ve keşfiyat organlarını dayıma möhkemletmelidirler.

...Lakin burjua ideolojisinin kalıkları, hususi mülkiyetçilik, psikolojisinin ve ahlakının kalıkları kalmıştır. Burjua görüşlerini ve burjua ahlakını ifade edenler-canlı adamlar halkımızın gizi düşmanları kalmışlar... Bütün bunlar Sovyet adamlarının üzerine inkilabı sayıklığı her cehetten kuvvelendirmek, düşman fırıldaklarını dikkatle izlemek vazifelerini koyuyor...

...Hemin düşmanlardan başka bir düşman da vardır ki, bu da adamlarımızın maymaklığıdır. Demeli: ziyançılığı lağv etmek için içerimizde maymaklığa son vermek lazım".

İşte "Pravda"nın dili. Hür adamlar bu dili kolaylıkla anlarlar. Hükümranlıklarının kaybolmasından dayıma korkan Kremlin diktatörleri aramsız "temizlemeler" yapmalıydılar. Zorbalığa dayanan, hayata aykırı olan çürük Sovyet sisteminin türettiği felaketleri Amerikalıların İngilizlerin ve dahilde türlü-türlü "düşmanların" üzerine yüklemelidirler.

MVD'nin zülmü yetmiyormuş gibi, sovyet keşfiyat organlarını daha da möhkemletmeğe büyük ihtiyac varmış. "Pravda"nın bahs ettiği **canlı adamları**, halkdan korkan Kremlinin rahatlığı için, kesmek, zıندانlarda çürütmek lazımdır.

Köpeklere ait olan iyi vasıflardan biri "sayıklık" Sovyet adamlarının başlıca vasfi olmalıdır. Maymaklıkla itham olmak için Sovyet adamları MVD'nin birer casusu olmalıdırlar. Bu komedyaya, biraz bundan evvelki Prağa mahkemesinin devamıdır.

Malumdur ki Prağda ölüme mahkûm olup asılan görkemli Komünist rehberlerinin ekseriyeti Yehudiler idi. Yeni doğmuş genç İsrail devleti, Orta Doğuda Sovyetlerin istinadgâhı olmak istemedi, Kremlin diktatörlerine yüz çevirdi ve dünyada en büyük nimet olan hürriyeti seçti. Böylelikle Sovyetlerin İsrail vasıtasıyla Orta Doğuyu penceleri altına alma ümitleri suya düştü.

Sovyetlerin bu antisemitlikte güddükleri maksat: dahilde, yüzbinlerce adamları haps ederek beşinci beşillik planı ifa etmek için ölecesine çalıştırmak.

Unutmamalı ki senayi mehsulâtının artımının $\frac{3}{4}$ -nü, Kremlin, emek verimliliğinin yükselmesi hesabına yâni köle emeği hesabına elde etmek istiyor. Haricte ise Hür Müselman memleketlerinin sempatisini kendi tarafına çekmek, onları bütün Hür Dünyadan ayırmak ve onların topraklarını Sovyet istinadgâhına çevirmek. Dinimizin kanunlarına aykırı olan terrorçuluk ve hüsusen Kremlinin bugün Yehudilere ettiği zülüm hiçbir müselmanı sevindirmiyor ve komünizme karşı nefretlerini azaltmıyor.

Sovyet diktatörlerinin emirleriyle yurtlarından çıkarılan, tedricen ölmek için Sibiryanın buzlu cehennemlerine gönderilen, Milyonlarca Türkistan, Azerbaycan, İdil-Ural, Kırım ve Kuzey Kafkasya müselmanlarının iniltilerini Hür müselman dünyası eşitmektedir.

Adı yer yüzünden silinen Kırım, Çeçen-İnguş, Karaçay-Balkar müselman memleketlerinin bedbaht talihî göz önündedir.

K. A z e r i

Kremlin, Hür Dünyanın gözü önünde, Hürriyet aleyhine „halklar“ kongresi çağırdu

Kremlinin emri ve sınırsız maddi yardımı ile (Kominternin-Kominformun çocuğu) olan "Dünya sulh Şurası" adından, 12 Aralık 1952 de Vyana'da "Halkların sulhü Müdafie kongresi" açılmıştır.

"Sulh harekâtı" vaktiyle politbüronun gizli derinliklerinde başlamış ve gürülü para masrafına oldukça çabuk genişlemiş. 1949 da "sulh taraftarları dünya kongresi" çağırılmıştı.

Bu kongreden sonra hür memleketlerde "sulh taraftarları" milli teşkilâtı kurulmuş ve yukarıda adı geçen menfur Dünya "Sulh Şurası" meydana getirilmiştir.

Dünya "Sulh Şurası" Kremlinin tükenmez yardımı ve rehberliği altında kaynar bir faaliyetde bulunmuş ve "Sulh" "milletler-arası gerginliği hafifletmek" uğrunda çok çalışmış. Türlü memleketlerde mitingler, toplantılar, görüşmeler, tertib edilmiş. "Sulhçüler" halkların en geniş tabakalarına, muhtelif dini, siyasi ve sosyal görüşleri olan en muhtelif teşkilâtlara, harekâtlara, cereyanlara sokulmağa muvaffak olmuşlar.

Tüylür ürpertici yalanlar neticesinde hür memleketlerin birçok teşkilâtlarını Vyana'ya kadar sürüklemişler.

"Dünyanın en muhtelif sosyal ve ictimaî tabakalarına sokulup onları sovyet emperyalizminin hizmetine koymalı". Kremlinin bu emrini, "Dünya sulh Şurası", kısa zamanda, fazlasiyle ifa etmiştir.

Kongreye başkanlık eden Frederik Joliot-Curie bu hakta gurla rapor vermiştir.

O, komünistlere münasip küstahlıkla dünya kültürünün büyük adamlarının mukaddes hatıralarının sömürülmesinde de uzun bahs etmiştir.

Kongre Sovyetler İttifakı komünist partisinin 19-ncu kurultayı kararları üzere cereyan etmiştir: "Dünya sulhü uğrunda", "Korede herbini durdurulması uğrunda", "Halkların hürriyet ve

bağımsızlığı sarsılmaz sulhün zaruri şartıdır“, “milletlerin bağımsızlığı ve tehlikesizliği uğrunda“, “İki sistem paralel yaşayabilir“ v. s.

Eskimiş ve çürümüş “dünya komünist inkılabı“ şuarları değil, işte Kremlinin yukarıda zikrolunmuş yeni taktiki şuarları muhtelif cereyanları muhtelif görüşlü adamları Vyana’ya getirmeye muvaffak olmuştur.

Bu kongrede, Batının herbi önlemek yolunda bütün teşebbüsleri “agressiv“ diye damgalandı “milletler üstü teşkilâtlar“ mefhumu uyduruldu: Atlantik, Paris ve Bonn mukavelelerini “milletler üstü teşkilâtlar kategorisine soktular ve milletlerin bağımsızlığına bir tecavüz diye vasıflandırdılar.

Ilya Erenburg İngilterenin ve Latin Amerikanın bağımsızlığının ‘kayboluşuna’ fena halde “acıyarak“ şunları söyledi: “Geçmişte insanlara: kendi devletinizin istiklalini müdafaa etmek için hayatınızı feda etmelisiniz diyorlardı. Şimdi ise onlara diyorlar: ileride hayatınızı feda etmek için önce kendi devletinizin istiklalini kaybetmelisiniz“.

Evet, Kremlin dayıma bu tarzda hareket etmiş ve etmektedir: önce devletlerin bağımsızlığını çığnıyor, sonra ise onların haklarını kendi ihtiraslarına kurban ediyor.

Aceba Sovyet diktatörlerini hükmettikleri milletlerin kayıtsız şartsız istiklallerini tanımağa hiç yaklaşarlar mı?

Ilya Erenburg kongrede iştirâk edenlere milyonlarca olan nöytralistlerin (tarafsızların) hislerini istismar etmek için gösterişler vermiş ve demiş: “nöytralizm Batı halklarının kendi bağımsızlığı uğrunda yürüttükleri savaşın bir simptomudur.“

Batı Almanya nöytralistlerin hareketlerini ve faaliyetlerini övdükten sonra bütün nöytralistlere Kremlinin şu emrini açıkladı: Batıya karşı bağırınız “bizlersiz“ ama Moskova söyleyiniz “biz sizinleyiz“. İşte “nöytralizm“ böyle olmalıdır.

“Halkların Sulhü Müdafaa kongresinde“ herşey Kremlinin istediği gibi olmadı. İtalyalı Alessandra Piaycio nın ifşaatı bomba gibi patladı. Britanya nümayendesi Harmon söylediği: Sovyetler Hint projesini reddetmekle, harb esirlerini sovyetler ittifakında alı koymakla dünyada endişeli vaziyet yaratmış.

Vışnskinin Hindistan sulh projesi aleyhine keskin çıkışı sulha olan son ümitleri suya düşürdü. İsviç yazarı Erik Axel

Blomberg, sovyetlerin küçük devletlere karşı tecavüzkâr olduğunu söyledi. Fransız papası Rene Ronyon gösterdi ki Sovyet siyasetçileri başka halkların psikolojisi ile hiç hesablaşmak istemiyorlar. Her kese malumdur ki “halk demokrasileri“ Sovyetlerin zoru ile yaranmışlar. İsviçreli Hugo Kramer kendi çıkışında Ilya Erenburga müracaat ederek sordu “Öyle düşünmüyorsunuz ki Amerika aleyhine yaptığımız ithamlar sırf Sovyetlere karşı yapılmalıdır.

Bu şahsiyetlerin çıkışları hakta sovyet matbuatı bir kelime bile yazmıyor. Amerika aleyhine ise çıkışlar tafsilatıyla bütün sovyet matbuatında neşr edilmiştir.

12 Ocak 1953 tarihli „Pravda“ Halklar kongresinin kararlarını kitlelere yetirmeli “başlıklı“ baş makalesinde yazıyor: “Kongre yeni harb tehlikesinin karşısını almak için halkların beynelhalk hareketi tarihinde mühim merhale oldu...“

Kongresin kararlarını muzakire etmek için şimdi her yerde büyük ruh yüksekliği şeraitinde kitlevi mitingler ve iclaslar vuku bulur. Milanoda, Romada, Turinde ve İtalyanın başka şehirlerinde bu cür miting ve toplantılarda binlerce insan iştirak etmiştir. Çinin şehirlerinde, Varşova ve Budapeşte, Paris ve Brüksel de zahmetkeşlerin kitlevi mitingleri olmuş. Miting ve toplantılarda halklar Kongresinin nümayendeleri çıkış edirdiler.“

İşte “Pravda“ Sovyet beşinci kollarının, Hür Dünya halklarını hürriyet aleyhine seferber etmelerinden açıkca ve hayasızca yazıyor.

„Halklar Kongresinin“ „sulh“ „istiklal“ „Korede herbin kesilmesi“ v. s. hakta çıkardığı kararların mahiyetini Avusturya İçişleri bakanlığından öğreniyoruz:“

“Halkların Sulhü Müdafaa Kongresinin“ gizli komisyonunda şu karar verilmiş: bütün devletlerde sulh taraftarları teşkilâtları nezdinde hususi bürolar kurulmalı ki, memleketlerin silahlanma işlerine nezaret etsinler, ve her büyük herb istihsalatı fabrikalarında bu büroların nümayendeleri olmalıdır.

Bunlar silahların miktarı, nevi ve hususiyeti hakkında malumat toplamalı“.

Kıyası, „Sulh“ „bağımsızlık“ yolu ile sovet casusluğu hür memleketlerde kanunlaştırılmaktadır.

Aceba, Komintern Moskovada otururken ve „dünya komünist inkılabı“ bayrağı altına halkları çağırırken bu kadar teşkilatları, cereyanları, hareketleri Kremlin hizmetine soka biler miydi? . .

Halbuki „Dünya Sulh Şurası“ Hür Dünya’da yerleşerek „sulh“ “bağımsızlık“ v. s. uğrunda savaşarak, komunizmle hiçbir alakası olmayan türlü teşkilatları, cereyanları ve geniş halk tabakalarını sovyet emperyalizminin hizmetine koymuştur.

Böylece, hakiki hürriyet savaşçıları olan antikomünist kuvvelerinin kayıtsızlığından, Kremlin hür insanların kuvvesi ile hürriyete hücum ediyor. Sayısız, hesabsız antikomünist cemiyetleri, teşkilatları esnaflar gibi tek başına çalışıyorlar.

Dağınık halde olan antikomünist ictimayi teşkilatlarının birleşerek Tek ve Hür bir Dünya uğrunda muazzam bir hareket yaratmalarının zamanı artık gelmiş. Bu hareket bütün dünya hürriyeti uğrunda sovyet emperyalizmine karşı amansız taarruza geçmelidir.

Dayıma olduğu gibi gene de “Azerbaycan”ın sahifelerinden bütün antikomünist teşkilatlara müracaat eder Tek ve Hür bir Dünya harekâtı yaratmalarını rica ederiz.

A. Fatalibeyli.

ISLAM CEMİYETİ

1 Mart 1953 ncü yılda Lüdvigsfeld’de (München) Müslüman muhacirlerin büyük bir konferansı olmuştur.

Bu Konfransda aşağıda isimleri geçen Müselman mültecilerin nümayendeleri iştirak etmişlerdir.

1—İdil-Ural Müslümanlarından: M. Beli, A. Galioglu, İbrahim Baday.

2—Türkistan Müslümanlarından: Ahmedcan Ömercan, Sabri-can ve Sari bey.

4—Azerbaycan Müselmanlarından: İmam Mütelim saleh, Osman Caferoglu, ve K. Kurbanoglu.

5—Kırım Türklerinden: Abdullah Aydın.

Konferansta Kurcular, adından I. Gadcaoglu çıkışta bulunarak

Almanyanın Amerikan Bölgesinde bir İslam cemiyeti kurulmasını zaruri olduğunu ileri sürdü.

Münchende, Augusburgda, Neu-Ülimde ve Valka Kampında, Camiler açılması, ve müslüman çocuklarına dini dersler verilmesi teklifinde bulundu.

Bütün Müslüman arkadaşların İslam cemiyetine yardımda bulunmaları rica olunsun.

İslam Cemiyeti reisliğine I. Gadcaoglu, Katibliğe: İbrahim Baday, secilmişler. Cemiyet üzümlüğüne: K. Saleh Şabanoviç (Yügoslav) Mustafa Mulla (Ş. Kafkas); Ağan Hoç, İmam Camil İbrahimoviç, Kara bey, (Türkistan); İmam Mütelim Saleh, Osman Caferoglu ve K. Kurbanoglu, (Azerbaycan) secilmişler,

Toplantı bittikten sonra Lüdvigsfelde’de yeni Cami açılışı münasibetiyle kalabalık bir surette öyle Namazı kılındıktan sonra Dualar okunmuştur.

Böylelikle Konferans kendi işini bitirmiştir.

Azerbaycan Milli Birliği adından İslam Cemiyetine başarılar dileriz.

Iran nefti ve Sovyetler

1951 inci yılın baharında İran Meclisi, memleketin güneyinde yerleşen ve İngiltere-İran neft şirketinin elinde olan neft senayinin millileştirmesi hakta kanun kabul etti. Sovyetler bu vaziyeti sömürmek için gecikmediler. Beşinci kollar vasıtasıyla halk kitlelerini: “istiklal“, “millî hakimiyet“ şiarları altında İngiltere ve Amerikaya karşı kışkırtmağa kalkışdılar.

İrânın tabii servetlerinin işledilmesini ele geçirmek için, Kreml bütün tedbirleri görürdü ve bugün de görmektedir. Eger Sovyetlerin bu teşebbüsleri önlenmeseydi, İran Hür Dünya’ya gözlerini kapamış olacaktı.

İrânla İngiltere arasında vasiteçilik rolünü Birleşmiş Amerika Devletleri kendi üzerine aldı. Cumhurreisi tarafından Hariman Tehrana gönderildi. 1952 inci yıl Ocak ayında Beynelhalk Bank İrana kendi yardımını teklif etti. 1952 inci yılın

Ağustosunda İran başkanı Musaddık Truman ile Churchillin birgembüracaatı verildi. Bu mektubta Amerika hükümeti, İrana, İngilterenin tekliflerini kabul ettiği takdirde on milyon dolar borc vereceğini vad edirdi. İran meselesinde İngiltere ile Amerika arasında tam bir fikir birliği hemin mektubten açık görünürdü. Şimdide başbakan Musaddıkla Amerika elçisi Henderson arasında danışıklar devam etmektedir. Amerika Birleşmiş devletlerinin devlet departamenti İran neftinin taşınması ve satılması yollarını aramaktadır. Muvaffakiyetler dileriz.

Bütün İrani nefti ile beraber eline geçirmek isteyen Sovyetler, Amerikanın bu teşebbüsü çileden çıkarmış. 9 Ocak tarihli "Pravda": "İran nefti ve Amerikalı vasiteçiler" başlıklı makalede meseleyi ele almış. İngiltere ile Amerika "düşmanlığı" hakta uzun uzun yazdıktan sonra; İran halkını şu sözlerle ihtilala çağırıyor: "Amerikalı" "vasiteçiler" öyle de "zarar görmüş" İngilizler, kendi emperyalist arzularını İran halkının hesabına yerine yetirmeğe çalışırlar. Lakin bugün İran'da öyle de bütün Orta Doğuda müstemlekeçiler kendi mevkilerinin çok zayıflamış olduklarını his edirlen. Geniş halk kitleleri öz ülkelerinin millî hakimiyete hukukunu berpa etmek ve harici emperyalistler tarafından zabt edilmiş, tabii servetleri özlerine kaytarmak uğrunda mübarizeye koşmuşlar.

Bu mübarize İran nefti meselesinin hall edilmesinde büyük rol oynayacaktır. "Sovyet istiklalının," "milî hakimiyet berpasının" neden ibaret olduğunu esir Türkistanın, Azerbaycanın, Kuzey kafkasyanın, Kırımın ve Idil-Uralı feci halinden anlıyoruz.

Meraklı şudur ki: Sovyetler Iranda ihtilal çıkarıp nefti ellerine geçireceklerini "Pravda"nın şu cümlesi ile çekinmeden açıklıyorlar: "Bu mübarize İran nefti meselesinin hall edilmesinde büyük rol oynayacaktır". Hür memleketler ve bilhassa Orta Doğu memleketleri Sovyetlerin beşinci kollarını amansız takib ederek, İranın boğazına kadar uzanmış Sovyet ellerini kesmelidirler.

Memmedzade Rüstem

Vatandan haberler

Elimize geçen Sovyet gazetelerinden ara sıra "Vatandan haberler" başlığı altında iktibaslar vereceğiz. Sovyetlerin kullandığı o kaba, zorbalık dilini bozmuyalım diye iktibasları aynen derc edeceğiz. O öldürücü renksiz, sovyet-sürü hayatını, okuyucularımız bizzat sovyet gazeteleri sütunlarından öğrenebilirler.

Müellimlerin Yanvar Muşaviresi

(Ocak 1953 tarihli 9 Numreli 'Kommunist' gazetesinden aynen) Nahçıvan (hususî muhbirimizden):

Şehir ve rayon müellimlerinin müşaviresi olmuştur. Muşavirede Nahçıvan rayon halk Maarif şö'besinin Müdürü Hesen Memmedov ve Nahçıvan şehir halk Maarif şö'besinin Müdürü Mamed Mamedov Yoldaşlar ders ilinin birinci yarısı yegünları ve 19 partiya kurultayı kararları ile elakedâr olarak Mekteplerin karşısında duran vezifeler hakkında me'ruze etmişler.

Meruzelerden ve çıkışlardan aydın olmuştur ki, Nahçıvan şehrindeki 3 ve 4 nömreli, habele Nehrem, Tunbul, Çeşmebasar Şıhmahmud, Zeynedin kendlerindeki Mekteplerde te'lim-terbiye işlerinin seviyyesi aşağıdır, bir sıra mekteplerde şagirdlerin derse davamı zeyifdir tekce ikinci rubde Nehrem kendindeki orta mektebde şagirdler 7.143 saat burakmışlar.

Şeherde ve rayonda 7-15 yaşlı uşakların hele hamısının mektebe celb edilmemesi, şagirdlerin mektebden yayınması müellimlerin derse hasırsız gelmesi halları aradan kaldırılmıştır.

Muşavirede Nahçıvan MSSR maarif, nazirinin vezifesini ifa eden B.Muradov ve Azerbaycan KP Nahçıvan vilayet komitesinin Kâatibi E.Selimov yoldaşlar çıkış ederek, Maarif işçilerinin ve müellimlerin karşısında duran növbeti vezifelerden danışmışlar.

Müşavire iştirakçıları aynı zamanda bioloji elmleri namizedi Esed Ceferli yoldaşın "politekniki tehsile keçilmesi ile elakadar olarak bizim vazifelerimiz" hakkında me'ruzesini dinlemişler.

Müşavirenin işinde 300-den çok müellim iştirak etmiştir.

Kirovabad: Yanvarın 6-da Kirovabad şehri müellimlerinin müşaviresi keçirilmişdir. Müşaverede "Sovet Ittifakı Kommunist partiyası 19 Kurultayının kararları ile elakadar olarak mekteblerin vazifeleri" ve "orta mekteblerde politekniki tehsil hakkında" meseleler müzakire edilmiştir.

Birinci mesele hakkında şehir halk maarif şöbesinin müdürü Cahangir Hüseyinov yoldaş meruze etmiştir.

Mekteb yaşlı uşakların hele hamısı mekteblere celb edilmişdir İkinci rübde 63 nefer mekteb yaşlı uşak mektebden kenarda kalmıştır.

Şagirdlerin ders buraxması hallarına karşı ciddi mübarize aparılmır. Stalin rayonunda ikinci rübde şagirdler tarafından 14-min 200 saat ders buraxılmışdır.

Birinci rübde 640-nefer şagird mektebden getmiştir.

Mekteblerin çohunda iki il bir sinifde kalmak halları ile zeyif mübarize aparılır. Şeherin 15 nömreli mektebinde 106-nefer, 4-nömreli mektebinde 100-nefer, 11-nömreli mektebde 111-nefer ve 12-nömreli mektebde 32-nefer şagird iki il bir sinifde kalmıştır. Mekteblerde bir ve bir neçe fenden pis kıymet alan şagirdlerin sayı çoxdur. 8-nömreli mektebde 575-nefer şagird, den 135 neferi pis kıymet almıştır.

Rayon Halk Maarif şöbelerinin müdirleri mekteblerde çox gec-gec olurlar. Onlar müellim kadrolarının secilmesine ve yerleşdirilmesine ciddi fikir vermirler.

Be'zi müellimler heddinden artık derse yüklenmişler. 11-nömreli mektebin müellimleri Pakosov ve Papayan, 2-nömreli mektebin müellimlerinden H. Ahmedli ve K. Abbasov, Maksim gorki adına mektebin müellimi Ezize Eskerov ve başkaları hedden artık ders götürmüşler Me'ruze etrafında müzakirede çıxış eden 16 nömreli mektebin müellimi Kedri Zeynalov yoldaş demiştir ki şehir ve rayon halk maarif şöbelerinin işçileri mekteblere heç bir metodik gösteriş vermirler uzaklarda olan mekteblere get-

mirler. Mirze Feteli Ahundov adına 7-nömreli mektebin müellimi Elikulu Elesgerov yoldaş keyd etmiştir ki bir çok mekteblerde müellimlerin teyini zamanı kohumbazlığa ve dostbazlığa yol verilmiştir.

Şeherde hele de üç nöbede ders keçilen mektebler vardır. Me'ruze etrafında çıkış eden Hidayet Tatarlı (Nizami Rayon Halk Maarif şöbesinden) Abbaseli Möhsünzade (Maksim gorki adına kız mektebinden), Enver Memmedov (2 nömreli Mektebden), Müseyib Mehdi (5 nömreli mektebden) yoldaşlar göstermişler ki, 15, 23, 21-nömreli mektepleri kurtarmış şagirdler indi yukarı siniflerde okuya bilmirler.

Mekteblerde komsomol ve piyoner işleri yarıtılmazdır: Şehir mektebleri de 24 piyoner baş deste rehberinden yalnız 18 neferinin pedagoji tehsili vardır.

Rayon ve şehir komsomol komitesinin işçileri mekteblere gec-gec gedirler. Şehir mekteblerinde 670 komsomolçu bir neçe dersden pis kıymet almıştır.

Müellimlerin be'zileri öz üzerlerinde çalışmırlar. Onlardan Seltenet Aliyeva, çiçek Mamedova, ve başkaları yoqlama zamanı adi suallara bele cavab vere bilmemişler.

Orta mekteblerde politekniki tehsil hakkında Sultanov yoldaş meruze etmiştir.

Müşaverede Azərbaycan K. P. Kirovabad Vilayet komitesinin kâtibi Allahyarlı yoldaş çıkış etmiştir.

Orta mekteblerde politeknik tesil hakkında Sultanov yoldaş meruze etmiştir.

Müşaverede Azərbaycan K.P. Kirovabad Vilayet komitesinin kâtibi Allahyarlı yoldaş çıkış etmiştir.

Sovyetlerde, maarif işlerinin bugünkü seviyesini "Kommunist" gazetesinden öğrendik. Biz gözlerimizi açtıktan ta ikinci dünya harbine kadar Kremlin esiri Vatanımızda büyüdük orada tahsil aldık. Biz okuduğumuz zaman maarif işleri "Kommunist" gazetesinin bugün tasvirettiği halde idi. Yarın da böyle olacak, Sovyetler durdukca böyle olacak. Yalnız hür ve mustakil Azərbaycanda çocuklarımız hakikî tahsil görebilirler.

"Kommunist" gazetesinin "Kirovabad" diye adlandırdığı şehir Azərbaycanın kahraman şehri Gence'dir. Millî kahramanımız Cavad-Han aslan Gencililerin başında Gence'yi son nefesine ka-

dar müdafaa ederken Rus istilacılarının kanını sel gibi akıtmıştı. Çar hükümeti Gence'nin adını "Elizavetpol" a çevirdi. 1920 inci yılın Nisanında, zamanın iktidar partisi "Musavat" Azerbaycanımızı bolşeviklere savaşız teslim ettikten sonra, gene de bolşeviklere karşı ilk üyanı kahraman Gence kaldırdı.

Çarlar kadar Gence adından korkan Kızıl Kremlin Gence'yi bugün Kirovabad diye adlandırıyor.

Biz Azeri-Türkler hiç bir barış bilmez, herhangi bir fedakârlık karşısında gerileme kabul etmez savaşımızla Gence'ye onun şerefli adını iade edeceyiz ve Gence'nin merkezinde Cevad-Han abidesi dikeceyiz.

Kurbet Cafer

„Azerbaycan“ mecmuasının yazı Kuruluna

Muhterem Redaktor!

Matbaacılık sanatımı ve Almanya da edindiğim „Linotype Maschinen-setzer“ bilgimi ilerletmek için yaratığımız şeraitten oldukça memnunum. „Azerbaycan ve Türkeli“ mecmualarının yazı kurullarına teşekkürlerimi bildiririm.

Azerbaycanın ve Türkistanın istiklali uğrunda yürüttüğünüz mücadelede başarılar dilerim. Ben de Milli Birliğimizin bir savaşçısı sifetiyle sizinle birlikte bu mukaddes savaşımızı, ölümlü göz önüne alıp devam ettireceğim.

Saygı ve sevgilerimle

Memmedzade Rüstem

**AZIZ OKUYUCULARIMIZ!
YENİ ADRESİMİZ ŞUDUR:
EDITOR „AZERBAYCAN“
München 5, Rumfordstr. No. 34/3.
Telefon 290 660.**

İÇİNDEKİLER :

Hürriyet ve bağımsızlığa doğru

Üzeyir Hacibeyli „Leyli Mecnun“ Operasının

45 ci yıldönümüne ithaf ediyorum

Mecid Musazade

Ahmed Cavat Faciası

Kızıl Ahtapot. (II. Peykler)

Dr. A. Alpaut

Tarihimizi bilelim

A. A. Şeyh- Ul-Islam

Sovyet antisemitizmi

Kulam Azeri

„Kremlin“ Hür Dünyanın gözü önünde Hürriyet aleyhine „Halklar“ Kongresi çağırdı

A. Fatalibeyli

İslam Cemiyeti

İran nefti ve Sovyetler

Memmedzade Rüstem

Vatandan haberler

Müellimlerin Yanvar Muşaviresi

Kurbet Cefer

„Azerbaycan“ mecmuasının yazı Kuruluna

Rüstem M.